

Наташа А. Спасић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад

Александар М. Новаковић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Депарتمان за србистику

МЕСТО И ФУНКЦИЈА ПЕСАМА У НАСТАВИ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА²

Апстракт: У раду се анализира функција песме као дидактичког материјала у настави српског као страног језика са циљем стварања јасније слике о месту које има у наставној пракси, као и критеријумима који се примењују приликом њеног избора. Коришћене су дескриптивна метода и метода теоријске анализе са техником анализе садржаја и анкетирања. Грађа за истраживање подељена је на два дела и чинили су је: 1. уџбеници који се користе у центрима за изучавање српског као страног језика на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу и на Филозофском факултету у Нишу, те 2. одговори предавача српског као страног језика окупљених у групи на Фејсбуку Српски језик за странце: група за предаваче. Истраживање је показало да се песме као дидактички материјал користе у уџбеницима за учење српског као страног језика на вишим нивоима, док их у сопственој наставној пракси већина анкетираних наставника препознаје као функционална наставна средства која се користе за: увећање лексичког фонда, развој вештине слушања, упознавање са културом и традицијом српског народа, усвајање нових граматичких садржаја, неутралисање страха/треме и повећање мотивације за учење српског језика, усвајање прозодијских елемената говора, развој вештине писања, попуњавање времена у недостатку наставних

¹ natasa.spasic@filum.kg.ac.rs

² Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/ 200198.

материјала, утврђивање раније обрађиваног градива и реализацију интерактивних домаћих задатака. Иако се воде већим бројем критеријума приликом селекције и избора песме, резултати истраживања показали су да предавачи предност дају критеријуму садржинске прилагођености песме у односу на критеријум припадања песме одговарајућем жанру.

Кључне речи: *српски као страни језик, наставна пракса, песме у настави, уџбеници, критеријуми избора песме.*

1. Уводне напомене

Маштовита и уметничка употреба језика значајна је како у образовном, тако и у личном развоју. Естетске активности могу бити продуктивне, рецептивне, интерактивне или посредничке, и могу бити усмене или писмене. Оне укључују разне активности (препоруча ЗЕО³) међу којима је и певање (песме, народне песме, забавне песме итд.) (ЗЕО 2003:р.56). Позивајући се на ставове руских лингвиста, али и одговоре из *Асоцијативног речника српског језика*, Драгићевић примећује да се 'утицај културе на језик најизразитије огледа у: вербалним асоцијацијама, фразеологизмима, народним пословицама и изрекама, прецедентним текстовима, али и садржајима из савремене културе, као што су рекламе, филмови, популарне песме, па би се увођењем оваквих садржаја у наставу српског језика као страног могле превазићи посебности српског језика изазване неким специфичностима националне културе'(2011:р.83). У пријатној и стимулативној атмосфери и окружењу, комуникација ће бити растерећена, а напредак већи. Говорећи о примени музике и ДВД-а у програмираној настави српског као страног језика Јелић Кубуридоу (2007:р.205) приметила је да информација која долази из више различитих канала, сваком појединцу даје могућност избора најприкладнијег материјала. Појава и експанзија интернета заменила је употребу ЦД-а и ДВД-а, али је намена песама и аудиовизуелних материјала у дидактичке сврхе остала иста, с тим што је примена вишеструко олакшана.

Строго говорећи, познавање друштва и културе заједнице (или заједница) у којој се говори језик један је аспект познавања света. Заслужује посебну пажњу јер за разлику од многих других аспеката знања најчешће лежи изван претходног искуства ученика и може бити подложно стереотипима. Стога, учење 'реалија, као дидактичког материјала, дечијих песмица и писање кратких текстова

³ Заједнички европски референтни оквир за живе језике (енг. *Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment*).

показало је добре стране како код усвајања новог лексичког материјала, тако и код утврђивања претходно стечених знања, увежбавања изговора и правилне дикције' (Kastratović, 2011:pp.173–174). Особине изразито карактеристичне за одређено европско друштво и његову културу могу се односити, на пример, на вредности, уверења и ставове у вези са факторима као што су традиција и уметност у оквиру којих би поред књижевности, визуелне уметности и др. биле заступљене и песме.

Поред свега наведеног, наше истраживање у овом раду иницирано је наставном праксом, али и чињеницом да су 'активности слушања и разумевања у најмањој мери заступљене у курсу' (Subotić-Dražić, 2011:р.301) и на часовима. Слична истраживања која су испитивала педагошке вредности песама, а за испитанике имала наставнике енглеског језика (из Турске) довела су до закључака да се 'песме сматрају једном од активности у којима се највише ужива и чине једну од најефикаснијих стратегија учења' (Ševik, 2011). Са друге стране, емпиријско истраживање које испитује ефикасност песама за развој говорних вештина дошло је до закључка да постоји статистички значајна разлика у говорној способности испитаника чији се говор стимулише песмама у односу на подучавање и развијање вештине говорења без песама (Wisnu Wijaya, 2018).

2. Методологија истраживања

2.1. Предмет и циљ истраживања

Велики је број радова на енглеском језику који проучава изазове који се јављају у учењу језика помоћу песама (Muhamad-Rahmat, 2020), побољшање вештине слушања (Hidayat, 2013), перформансе учења и мотивацију (Chen-Chen, 2009), коришћење песама у настави намењеној деци и младима (Fransischa-Syafei, 2016), као и уопштено песме у настави (енглеског) језика заокупља пажњу истраживача деценијама уназад (Richards, 1969), док у србијској литератури недостаје оваквих радова. Преглед научне литература из области методике наставе српског као страног језика показује нам да су се истраживачи и наставници-практичари почев од друге половине двадесетог века у својим радовима посебно интересовали за питање квалитета дидактичког материјала који може бити коришћен у наставном процесу. Ранко Бугарски (1984:р.17) и Наум Димитријевић (1984:р.37) указују на важност 'селекције и градације' наставног материјала, како би он био у могућности да постане јасан и веран одраз одређене теорије наставе и актуелног језичког стања. Наиме,

садржај наставних материјала би требало да се ‘заснива на селекцији језичких чињеница у складу са фреквентношћу, актуелношћу појмова које изражавају, обавезношћу употребе, творбеним потенцијалом и лексичко-синтаксичком спојивошћу’ (Маријевић, 1986:pp.36-37). Водећи се њиховим карактеристикама, функционалношћу и присутношћу у наставној пракси, већи број проучавалаца сагледавао је (током више деценија) место и улогу различитих врста дидактичког материјала: филма (Anđelković, 2016), различитих врста (не) књижевних текстова (Smoljska, 2002; Durbaba, 2004; Ivanova, 2011; Mrkalj, 2016; Nestorović, 2016; Veljković Stanković, 2016), крилатица (Polovina, 2020) и писама (Poštić, 2016). С обзиром на чињеницу да би наставни материјали требало верно да подржавају језик који функционише у друштвеној пракси (Gačić, 1986:p.143; Kastratović, 2011:p.173), посебну пажњу истраживача привлачила је музика/песма као део нематеријалне културне баштине српског народа (Jelić Kuburidou, 2007; Redli, 2011; Martusova, 2016). Међутим, и поред њене несумњиве функционалности у савладавању српског као страног језика, наставна пракса нам показује да постоји очигледна недоумица међу предавачима српског као страног језика у вези са питањем *Чему дати предност у селекцији музике као дидактичког материјала: обзирима наставног циља (језичког састава, нивоа познавања језика, фреквентности употребе), обзирима музичког укуса или обзирима наставничких и ученичких преференција?* Имајући у виду да до сада није објављено истраживање које би понудило одговор на наведено питање, предмет овога рада је анализа наставне праксе у вези са употребом песме као дидактичког материјала. Циљ рада је стварање јасније слике о месту песме и доминантном критеријуму њеног избора у настави српског као страног језика.

2.2. Задаци истраживања

У складу са дефинисаним предметом и циљем истраживања издвојили смо следеће истраживачке задатке:

1. Анализирати актуелну наставну праксу у вези са коришћењем музике као дидактичког материјала у настави српског као страног језика.
2. Сагледати место и функцију песме у актуелним уџбеницима за учење српског као страног језика на почетном, средњем и напредном нивоу.
3. Испитати ставове предавача у вези са местом песме у наставној пракси и најзначајнијим критеријумима избора песама као наставног материјала (у настави српског као страног језика).

2.3. Методе, технике, инструменти и узорак истраживања

Песма као један елемент културе битно детерминише укупан процес наставе, постигнућа и развој рецептивних и продуктивних вештина, а у овом раду сагледана је и проучена са методолошко-научног становишта. Према дефинисаном предмету, циљу и постављеним задацима истраживања коришћене су дескриптивна метода, метода теоријске анализе са техником анализе садржаја и анкетаирања. Грађу за истраживање чинили су уџбеници за учење српског као страног језика на почетном, средњем и напредном нивоу (који се користе на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу и на Филозофском факултету у Нишу), односно одговори предавача српског као страног језика. Сходно томе, током реализације истраживања коришћен је специјално дизајниран упитник.⁴ Упитник је садржао 15 питања превасходно отвореног типа (11). Осим тога било је и неколико питања затвореног типа (1 поларизовано *да/не* питање, односно 3 питања вишеструког избора). Захваљујући коришћењу наведеног упитника, спровели смо детаљно квалитативно и квантитативно истраживање у вези са доминантним критеријумима избора музике као дидактичког материјала. Истраживање је реализовано средином фебруара 2024. године, након чега су сви подаци анализирани и дескриптивно објашњени.

3. Анализа и дискусија

Предмет анализе у овом поглављу били су уџбеници који се користе у центрима за српски као страни језик при Филозофском факултету у Нишу и Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Укупно смо анализирали 7 уџбеника – 3 уџбеника за учење српског језика на почетном нивоу, 3 уџбеника за учење српског језика на средњем нивоу и 1 уџбеник за учење српског језика на напредном нивоу. Реч је о уџбеницима реномираних издавача публикованих након 2000. године:

Уџбеници за учење српског као страног језика на почетном нивоу

БЈЕЛАКОВИЋ, ВОЈНОВИЋ 2004: Исидора Бјелаковић, Јелена Војновић (2004). *Научимо српски*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду.

⁴ Упитник је направљен преко Гугл упитника и доступан је на адреси: <http://skr.rs/zN04>.

МИЛИЋЕВИЋ-ДОБРОМИРОВ, НОВКОВИЋ 2009: Наташа Милићевић-Добромиров, Биљана Новковић (2009). *Учимо српски 1*. Нови Сад: Центар Азбукум.

СЕЛИМОВИЋ-МОМЧИЛОВИЋ, ЖИВАНИЋ 2012: Маша Селимовић-Момичловић, Љубица Живанић (2012). *Реч по реч: српски језик за странце (почетни курс)*. Београд: Институт за стране језике.

Уџбеници за учење српског као страног језика на средњем нивоу

АЛАНОВИЋ И САР. 2006: Миливој Алановић, Исидора Бјелаковић, Наташа Бугарски, Јасмина Дражић, Марина Курешевић, Јелена Војновић (2006). *Научимо српски 2*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду.

ЗДРАВКОВИЋ И САР. 2012: Смиља Здравковић, Љубица Живанић, Бранимир Путник (2012). *Српски за странце 2: Више од речи*, Београд: Институт за стране језике.

МИЛИЋЕВИЋ-ДОБРОМИРОВ И САР. 2006: Наташа Милићевић-Добромиров, Биљана Ђук, Наташа Радуловић (2006). *Учимо српски 2*. Нови Сад: Центар Азбукум и Љубитељи књиге.

Уџбеници за учење српског као страног језика на напредном нивоу

МИЛИЋЕВИЋ ДОБРОМИРОВ, НОВКОВИЋ АЏАИП 2016: Наташа Милићевић Добромиров, Биљана Новковић Аџаип (2016). *Супер српски – високи ниво*. Нови Сад: Азбукум.

Други део овог поглавља чини анализа анкете, односно одговора и ставова наставника српског као страног језика.

3.1. Песме у уџбеницима за учење српског као страног језика

Анализа наведених уџбеника за учење српског као страног језика показала нам је да се песме спорадично појављују као саставни део садржаја лекције. Наиме, тек на вишим нивоима учења српског као страног језика – средњем и напредном – аутори уџбеника препознају песму као функционални наставни материјал (што је у потпуности у складу са препорукама у *Заједничком европском референтном оквиру за живе језике*). Садржај и значење песама у овим уџбеницима повезује се са садржајем самих лекција, односно са темом која се

обрађује. Ни у једном анализираном уџбенику за учење српског као страног језика на почетном нивоу – *Реч по реч* (Институт за стране језике), *Научимо српски 1* (Филозофски факултет у Новом Саду) и *Учимо српски 1* (Азбукум) – песме се не препознају и не употребљавају као дидактички материјал.

Ни у уџбенику за учење српског језика на средњем нивоу *Више од речи* (Институт за стране језике) нема ниједне песме која се користи са сврхом развоја језичких вештина ученика. Иако се у дванаестој лекцији поменутог уџбеника обрађује тема *култура*, аутори уџбеника песму нису препознали као потенцијално користан дидактички материјал у настави. За разлику од наведеног/наведених уџбеника, аутори уџбеника *Научимо српски 2* (Филозофски факултет у Новом Саду) користе текстове двеју песама. Наиме, у трећој лекцији, посвећеној увећању вокабулара о именовану делова одеће и обуће, користи се део текста староградске песме *Шешир мој*. Од ученика се очекује да песму преслуша, али нема додатних радних налога и задатака. Ипак, сваки наставник ће наведени текст песме искористити ради обнављања знања о потенцијалу, увећања речника ученика (капут, шешир, марама, пијанац, мангуп), али и усвајања културолошких чињеница (*Ко су лоле?*). У шестој лекцији истог уџбеника користи се и текст народне песме *Болујем ја, болујеш ти* у оквиру одељка посвећеном увежбавању читања и слушања. Од ученика се очекује да преслуша песму и попуни празнине, чиме су аутори уџбеника настојали да додатно ојачају вештине слушања, разумевања и писања.

30. 🎧 **Saslušajte pesmu i popunite praznine.**

Bolujem ja

1.
Bolujem ja, boluješ ti,
_____ od ljubavi.
(Refren 2 x):
*Jer nikoga ne ljubim ja
osim tebe, dušo moja*

3.
Zar ne znaš ti odavno već
Da _____ sja među nama?
(Refren 2 x):
*Jer nikoga ne ljubim ja
osim tebe, dušo moja*

2.
Otvori mi sad prozor svoj,
Da ti kažem, _____ moj.
(Refren 2 x):
*Jer nikoga ne ljubim ja
osim tebe, dušo moja*

4.
Otići ću u dalek svet
Da srcu svom pronađem _____
(Refren 2 x):
*Jer nikoga ne ljubim ja
osim tebe, dušo moja*

Фотографија бр. 1: Пример коришћења песме као дидактичког материјала у уџбенику *Научимо српски 2*

Највећи број песама међу анализираним уџбеницима заступљен је у уџбенику *Учимо српски 2* (Азбукум). Већ у другој лекцији посвећеној питањима живота

у заједници користи се песма Ђорђа Балашевића под називом *Све је добро кад се добро сврши*. Песма је својим речником тематски уклопљена у садржај лекције. Као што је то био случај у претходно анализираном уџбенику, и у овом уџбенику предочен је текст песме са празнинама. Ученик би најпре требало да послуша песму, допуни речима које недостају, а затим и провери тачност урађеног задатка. На готово идентичан начин у четвртој лекцији, посвећеној теми живљења у граду, искоришћен је текст песме *Град* Ане Станић. Радни налог је готово истоветан: 'Саслушајте песму и упишите глаголе на своје место' (р.50). Међутим, овога пута ученици имају и додатни задатак. Осим уписивања понуђених глагола на одговарајуће место (захваљујући преслушавању песме), ученици би требало да направе и облике глаголских именица (користећи глаголе из саме песме). Обрађујући лексику у вези са одмором и исхраном, у петој лекцији наведеног уџбеника користи се текст песме *Донеси вино, крчмарице*. Наиме, аутори уџбеника упознају странце са говорним чином наручивања песме у српској кафани, бирајући наведену песму као модел. Осим увежбавања вештине слушања, разумевања и увећања речника, песма има функцију и да ученицима приближи културолошке чињенице живота у Републици Србији (и Војводини) – уз песму је приказана и слика тамбураша који *у кафани свирају и певају староградске песме*. У шестој лекцији, посвећеној обради теме *путовање, одмор, туризам*, користе се две песме - *Крени, крени* групе Партибрејкерс и песма *Тамо далеко*. Прва наведена песма користи се на идентичан начин као и већина претходних – у тексту песме недостају одређене речи, а од ученика се очекује да преслуша песму и попуни празнике. Но, занимљив је начин на који се користи текст песме *Тамо далеко*. Говорећи о животу у дијаспори, аутори уџбеника предочавају важне културолошке чињенице – већи број Срба живи ван граница матичне земље. Пратећи мисаону линију живота у дијаспори, аутори посебно упознају ученике са околностима настанка најпознатије песме на српском језику: 'Њу нису написали Срби из дијаспоре, него српски војници који су се у Првом светском рату храбро борили' (р.87).

И у уџбенику за учење српског као страног језика на напредном нивоу *Супер српски* (Азбукум) користе се текстови песама у функцији дидактичког материјала. Аутори уџбеника, водећи се добром праксом употребе текста песама у лекцијама, користе чак три песме. Најпре то чине у трећој лекцији, посвећеној питању места и значаја хералдике, када ученицима (из)дају радни налог да преслушају химну Републике Србије *Боже правде* (чији је текст предочен у посебном делу уџбеника). Затим, у петој лекцији посвећеној теми *новац* користе текст песме групе ЕКВ *Новац у рукама* са задатком да песму

преслушају и подвуку реч коју чују. И у седмој лекцији, говорећи о различитим стилловима живота, аутори уџбеника упућују ученике да прочитају текст песме Ђорђа Балашевића *Панонски морнар*. У наведеној лекцији текст песме се користи ради упознавања ученика-странаца са геоисторијским чињеницама постојања Панонског мора на ширем простору Војводине.

Примећујемо да аутори уџбеника у издању Азбукума, осим тога што препоручују песме у настави српског као страног језика, не само да то чине знатно чешће од осталих издавача већ се понуђене песме сврставају и у различите жанрове. Осим тога, приметна је наклоност војвођанској традицији, извођачима, темама и локалитетима.

3.2. Анализа одговора наставника добијених путем анкете

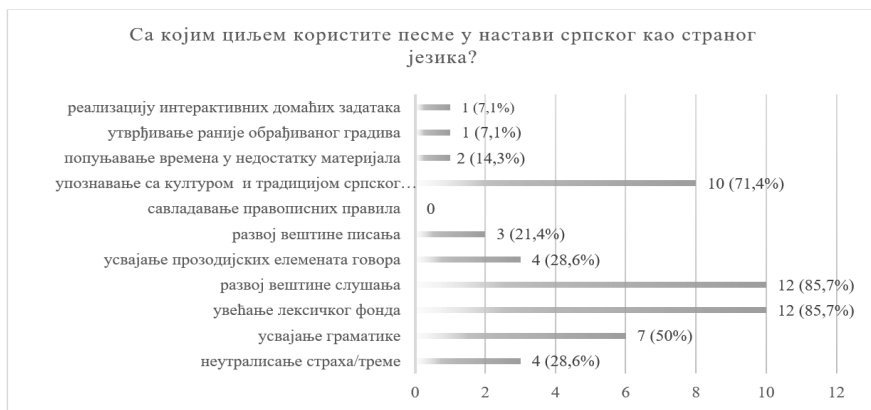
У реализацији емпиријског дела истраживања учествовало је укупно 14 предавача српског као страног језика. Од укупног броја учесника у истраживању дванаесторо предавача (85,7%) редовно користи песме на својим часовима, док их двоје (14,3%) уопште не користи.

3.2.1. Место и функција песме у настави српског као страног језика из угла предавача

Предавачи који користе песме у наставној пракси мишљења су да је реч о врло функционалном дидактичком материјалу који може поспешити ефикасност рада и побољшање интеракције у (онлајн–)учионици: *Сматрам да је учење језика кроз музику веома добар начин за учење нових речи, за навикавање на мелодију језика, за навикавање на ритам, као и за спонтано учење.*⁵ Другим речима, предавачи српског као страног језика песме користе ради: 1. увећања лексичког фонда (12), 2. развоја вештине слушања (12), 3. упознавања са културом и традицијом српског народа (10), 4. усвајања нових граматичких садржаја (7), 5. неутралисања страха/треме и повећања мотивације за учење српског језика (4), 6. усвајања прозодијских елемената говора (4), 7. развоја вештине писања (3), 8. попуњавања времена у недостатку наставних материјала (2), 9. утврђивања раније обрађиваног градива (1) и 10. реализације интерактивних

⁵ Подстицај за коришћење песама на сопственим часовима потекао је из сопственог искуства учења страног језика: „Пре свега сам се водила примером из сопственог искуства. Више пута се дешавало да прво знам неке песме на страним језицима, па сам тек касније учила језик и то ми је пуно помогло”.

домаћих задатака (1).⁶ Наставници који их користе примећују да ученици са одушевљењем прихватају употребу песама, врло често и сами тражећи *препоруче нових српских песама*.

Графички приказ 1. Функције песама у настави (према мишљењу анкетираних предавача)

Притом, наставници настоје да песме прилагоде могућностима својих ученика – пре свега, нивоу познавања српског језика и узрасту, односно садржини обрађиване наставне јединице. Стога се као важна фаза у коришћењу песама у функцији дидактичког материјала појављује претходна припрема наставника, која (између осталог) подразумева: сагледавање граматичког и значењског слоја песме, припрему дидактизованих радних налога и задатака за самосталан рад и дискусију, осмишљавање ученичких активности и планирање временског оквира часа на коме ће песме бити коришћене. Са друге стране, наставници који не користе песме у наставној пракси сматрају да је њихова употреба проблематична из више разлога. Најпре зато што нису погодне за употребу на почетним нивоима учења српског језика и зато што захтевају више времена у фази припреме часа или, евентуално, нису наишле на добар одазив од стране студената (*Радим углавном са почетницима, те користим друге материјале; никако да нађем времена и укљопим песме у тренутни програм; након пар поку-*

⁶ Испитаници су могли одабрати више одговора од понуђених или дописати свој. Додато је да је циљ коришћења песама у настави пре свега *обрада релевантних тема специфичних за наше поднебље (миграција, интернетички брак, однос према Ромима)*. Интересантно је да ниједан предавач песме не користи као лингвометодички предложак за усвајање правописних правила.

шаја сам одустала), а затим и зато што постоји објективни проблем проналаска жанра који ће се допасти ученицима (*Не користим песме, јер који год жанр да сам показала – не свиђа им (ученицима) се због нечега*). Интересантно је да су и остали учесници истраживања (рачунајући оне који песме користе у настави) посебно истакли проблем прилагођености песме могућностима ученика. Међутим, наставна пракса им је показала да се песме не морају обрађивати у целости на часовима, већ се као функционално поступање наметнуло коришћење одговарајућих делова песама који се могу довести у директну везу са изучаваним граматичким, лексичким или културолошким садржајима: *Водила сам се досад идејом да морамо цијелу песму обрадити, а не само дио – то ми је сад баи „gate changer”*. Највећи број предавача песме почиње да користи већ на почетном нивоу учења српског као страног језика (и то посебно на поднивоу А2), сматрајући да се могу пронаћи текстови песама у којима се именују *чланови породице, људи, градови и сл.*, односно репрезентују одговарајуће граматичке појаве. Наравно, међу анкетираним предавачима има оних који сматрају да су песме искључиво погодне за коришћење на средњем, односно напредном нивоу учења језика. Такође, предавачи су мишљења да се не може очекивати како ће ученици, без обзира на ниво учења језика, разумети све речи из песме и песме у целости, што представља олакшавајућу околност у наставној пракси. Ипак, и поред позитивног утицаја који песме остварују у настави српског као страног језика, предавачи их користе у различитим временским интервалима – обично једном или два пута месечно.

Анализа (горенаведених) одговора показала нам је да се као горући проблем у наставној пракси појављује питање проналаска одговарајућег критеријума за селекцију и избор песама које ће бити коришћене у функцији дидактичког материјала. Резултати истраживања показали су нам да предавачи српског као страног језика приликом избора песама имају у виду *њихову прилагођеност нивоу познавања језика / могућностима ученика (10), садржинску прилагођеност текста песме захтевима наставног програма (у погледу обрађиваних граматичких и лексичких јединица) (10), распрострањеност/фреквентност песама у свакодневном животу (6), те сопствени музички укус (6), музички укус својих ученика (2) и њихове преференције (2)* (в. графички приказ 2). Дакле, квантитативна анализа показала нам је да у наставној пракси предавачи српског као страног језика највише пажње при избору песама које ће користити на сопственим часовима посвећују сагледавању њихових објективних могућности обављања функције лингвометодичког предлошка.

Графички приказ 2. Најчешћи критеријум(и) за избор песама према мишљењу предавача

У вези са питањем избора песме у наставне сврхе важну улогу (али не и пресудну) има и жанровско одређење песме. Сходно томе, предавачи се најрадије одлучују за песме које припадају: поп музици (11), рокенролу (11), баладама (10), мада има и оних који користе текстове (турбо-)фолк (3) и реп (2) песама. Поред набројаних жанрова, по укусу наших испитаника су и џез те блуз итд. Резултати истраживања показују нам да предавачи предност приликом избора песме дају критеријуму садржинске прилагођености песме у односу на критеријум припадања песме одговарајућем жанру.⁷ Наиме, иако би, узев у начелу, већина предавача радије дала предност поп песама у односу на фолк песме, њихови одговори на постављену проблемску ситуацију (*За коју бисте се песму радије одлучили: Кад љубав закасни (Сашиа Матић) или Волио бих да си ту (Црвена јабука)?*) пружили су нам другачији поглед на стање ствари у наставној пракси – већи број предавача одлучио би се за фолк баладу *Кад љубав закасни* у односу на поп баладу *Волио бих да си ту*,⁸ и то због већег броја примера облика потенцијала, односно екавског изговора⁹. Наравно, међу предавачима има оних који су мишљења да музички укус мора имати своје чврсто место и у настави српског као страног језика, због чега сматрају да је, у том смислу, избор песме *Волио бих да си ту* пригоднији. Као најкориснији дидактички материјали у настави српског као страног језика издвојиле су се песме Звонка

⁷ Ипак, остаје интересантно запажање наставника како ученици новије генерације *не могу да доживе лепоту старијег мелоса* (који им делује архаично) услед очигледних генерацијских разлика.

⁸ Одговор је у потпуном несагласју са преференцијама самих предавача, који су (махом) поборници рок, поп и хеви-метал музике.

⁹ Одређени број предавача мешање екавског, (и)јекавског и икавског изговора препознаје као потенцијални проблем у настави. Међутим, професор Милорад Дешић сматра да би 'слушаоци са других језичких подручја [требало да] потпуно владају једним изговором, али да донекле познају и онај други' (Dešić, 2003:p.202).

Богдана, Ђорђа Балашевића, Здравка Чолића, Бајаге и инструктора, Дубиозе колектив и Ане Станић. Поменули су и песме које имају практичну примену попут рођенданске песме, а дали су нам и пример задатка: <https://learningapps.org/watch?v=pbcdkrzin22>.¹⁰

4. Закључак

У савременој настави страних језика песма је препозната као функционално дидактичко средство, које се са развојем информационо-комуникационих технологија све више почиње употребљавати ради постизања одговарајућег нивоа интерактивности. Стога су у научној (методичкој) литератури страних језика сагледане све користи које наставник и ученици могу имати на часовима. Дакле, као део наше свакодневнице, песме не треба заобићи у настави (српског као) страног језика. Поред опуштања, задовољства, побољшања концентрације и меморије, у настави страних језика знање песама може допринети самопоуздању, учењу и увежбавању језика кроз конструктивну забаву и сврсисходан предах. Базира се на спонтаном усвајању циљних конструкција, служи као стимулус за конверзацију због чега је изузетно важно пажљиво одабрати песме и структурирати пратеће активности.

Наставна пракса такође нам сведочи да су и предавачи српског као страног језика све мотивисанији да песму користе у функцији дидактичког материјала, сходно њеном позитивном деловању на постигнућа ученика и ефикасност наставног процеса. Међутим, њена имплементација захтева добру теоријску поткованост предавача у вези са могућностима примене на часовима, те давање одговора на већи број међусобно повезаних питања, каква су: *На ком нивоу учења језика користити песму?*, *Како користити песму у настави српског као страног језика?*, *На који начин изабрати песму?*, *Која песма (може) има(ти) дидактички карактер, а која не?* и сл. Настојећи да пружимо потенцијалне одговоре на наведена питања, спровели смо теоријско и емпиријско истраживање.

Резултати истраживања показали су нам да је песма као дидактичко средство/материјал присутна у уџбеницима за учење српског као страног језика, с једне стране, односно у практичном раду предавача српског као страног језика, с друге стране. Анализа уџбеника показала нам је да су песме као дидактични материјал заступљене у уџбеницима Филозофског факултета у Новом Саду и

¹⁰ Пример који је испитаник навео јесте песма споријег ритма *442 до Београда* групе Бајага и инструктори. Задатак је управо онај који је био доминантан и у уџбеницима, а то је дописивање речи које недостају. Посебно истичемо начин креирања и реализације задатка, употребом веб-алата у настави.

Центра за српски језик и културу *Азбукум*, при чему аутори другонаведеног издавача то чине знатно чешће од осталих. Песме које користе у својим уџбеницима сврставају се у различите жанрове. Поред химне, присутне су и староградске песме, забавне, поп, али и рокенрол нумере. Притом, учача се и наклоност ка локалним ауторима и извођачима, као и пажљив одабир текстова који пре свега предочавају аутентичност српске културе на војвођанском простору.

У наставној пракси се, осим наведених жанрова (који свакако имају примат), користе текстови реп и фолк музике. У оба случаја песма се у функцији дидактичког материјала користи ради: увећања лексичког фонда ученика, развоја вештине слушања, упознавања са културом и традицијом српског народа, усвајања нових граматичких садржаја, неутралисања страха/треме и повећања мотивације за учење српског језика, усвајања прозодијских елемената говора и развоја вештине писања.

Ипак, постоје и одређене разлике између начина на које се песме користе у уџбеницима и на самим часовима. Наиме, док аутори уџбеника песму уводе на средњем и напредном нивоу, наставници-практичари почињу је користити већ на најнижим ступњевима изучавања српског као страног језика. Основна разлика је у томе што се у уџбеницима песме представљају и изучавају у целисти, док се током својих часова предавачи најчешће одлучују за изабрани део текста песме за који сматрају да може утицати на развој ученикових језичких вештина. То им одузима мање времена, а доприноси већој ефикасности јер је сва пажња усмерена на циљну конструкцију, лексику и др. Осим тога, треба имати у виду да музика може служити као подстрек ученицима на нижим нивоима јер је у њима осим вокабулара веома значајан и акценат и ритам, а с обзиром на то да песме обилују римом, фокус активности може бити управо на уочавању истоветног изговора појединих речи, а лингвометодички предлогак може бити сегмент песме. Можда највећа предност и корист од примене песама у настави страних језика лежи у томе што се учење језика на овај начин може, бар делимично, одвијати спонтано и скоро несвесно.

Резултати истраживања показали су нам да се приликом избора песме критеријум њеног припадања одговарајућем жанру налази у подређеном положају у односу на критеријуме: прилагођености нивоу познавања језика / могућностима ученика, садржинске прилагођености текста песме захтевима наставног програма (у погледу обрађиваних граматичких и лексичких јединица) и фреквентности песама у свакодневном животу. Ипак, предавачи српског као страног језика врло пажљиво приступају избору песама, водећи се и сопственим музичким укусом, музичким укусом својих ученика и њиховим

преференцијама. Верујемо да ће ово истраживање, реализовано на мањем броју испитаника из објективних околности, подстаћи нова проучавања места и функције песме у настави српског као страног језика, а чији ће резултати бити практичне природе и представљени у виду збирке музичких текстова који могу бити коришћени у настави на почетном, средњем и напредном нивоу учења српског језика. Такође, неопходно је узети у обзир афинитете и потребе студената, ниво познавања језика и музички укус. С тим у вези, било би интересантно и сврсисходно размотрити и њихово познавање (традиционалних) песама из различитих српских крајева, као и однос студената према примени песама у настави српског као страног језика, те се истраживање у будућности може проширити у том смеру.

Извори¹¹ и цитирана литература

1. Анђелковић, С. (2016) Југословенски и српски филм – богатство у настави српског као страног језика. У: Крајишник, В. (ур.) *Српски као страни језик у теорији и пракси III*. Београд, Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, pp. 387–397.
2. Bugarski, R. (1984) Pregršt pitanja o srpskohrvatskom kao stranom jeziku. U: Vučković, P. (ur.) *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Beograd, Institut za strane jezike, pp. 17–22.
3. Вељковић Станковић, Д. (2016) Коришћење хумористичких текстова у настави српског језика као страног. У: В. Крајишник (ур.) *Српски као страни језик у теорији и пракси III*, Београд, Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, pp. 333–346.
4. Gačić, Z. (1986) Kako poboljšati motivaciju naših polaznika. U: Vučković, P. (ur.) *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Beograd, Institut za strane jezike, pp. 141–145.
5. Dešić, M. (2003) Ozvučeni udžbenik srpskog jezika kao stranog. U: Vučo, J. (prir.) *Udžbenik u nastavi stranih jezika*. Nikšić, Univerzitet Crne Gore, pp. 199–205.
6. Dimitrijević, N. (1984) Uslovi modernizacije srpskohrvatskog jezika kao stranog. U: Vučković, P. (ur.) *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Beograd, Institut za strane jezike, pp. 34–40.
7. Драгићевић, Р. (2011) Лингвокултуролошки приступ у настави српског језика као страног. У: Крајишник, В. (ур.) *Српски као страни језик у теорији и пракси II*, Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, pp. 81–93.

¹¹ Списак анализираних уџбеника наведен је у оквиру поглавља 2.2. Услед ограниченог простора, не наводимо поново.

8. Дурбаба, О. (2004) Новински текстови у настави српског језика као страног, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 32/1, 271–278.
9. Европски језички портфолио (2003) Заједнички европски оквир за живе језике. Министарство просвете и науке Црне Горе, Подгорица, (на енглеском: <https://gm.coe.int/1680459f97> [Пристаљено 1. 3. 2024]).
10. Иванова, И. (2011) Лингвокултуролошки коментар књижевног дела у настави српског језика и књижевности. У: Крајишник, В. (ур.) *Српски као страни језик у теорији и пракси II*, Београд, Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, pp. 113–122.
11. Јелић Кубирдоу, М. (2007) Примена музике и ДВД-а у програмираној настави српског као страног језика. У: Дешић, М. (ур.) *Српски као страни језик у теорији и пракси*, Београд, Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, pp. 201–206.
12. Кастратовић, Д. (2011) Комуникативни приступ настави српског као страног језика са млађим узрастима и дидактичка средства у настави. У: Крајишник, В. (ур.) *Српски као страни језик у теорији и пракси II*, Београд, Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, pp. 169–177.
13. Маројевић, Р. (1986) Теоријско-методолошка питања наставе српскохрватског језика као страног. У: Вучковић, Р. (ур.) *Округли сто „Српскохрватски језик као страни”*, Београд, Institut za strane jezike, pp. 34–37.
14. Матрусова, А. (2016) Песме у настави српског као страног језика. У: Крајишник, В. (ур.) *Српски као страни језик у теорији и пракси III*, Београд, Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, pp. 379–385.
15. Мркаљ, З. (2016) Коришћење различитих типова текстова у настави српског језика као страног. У: Крајишник, В. (ур.) *Српски као страни језик у теорији и пракси III*, Београд, Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, pp. 357–377.
16. Muhamad, Nurhidayah, N., & Hanim, R. (2020) Investigating challenges for learning English through songs, *European Journal of English Language Teaching*, Vol 6, No 1, 1–15.
17. Несторовић, З. (2016) Књижевни текстови у настави српског као страног (примери обраде). У: Крајишник, В. (ур.) *Српски као страни језик у теорији и пракси III*, Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, pp. 347–355.
18. Половина, В. (2020) Крилатице у контексту – примена у настави српског језика. У: Крајишник, В. (ур.) *Српски језик као страни у теорији и пракси IV*, Београд, Филолошки факултет, pp. 531–540.
19. Поштић, Т. (2016) Формално писмо у настави српског као страног језика. У: В. Крајишник, В. (ур.) *Српски као страни језик у теорији и пракси III*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, pp. 213–222.

20. Реџли, Ј. (2011) Употреба аутентичних песама у настави српског језика као страног. У: Д. Точанац, С. Гудурић (ур.) *Примењена лингвистика данас - између теорије и праксе*, Нови Сад - Београд, Друштво за примењену лингвистику Србије, Филозофски факултет у Новом Саду, Филозофски факултет у Београду, pp. 305–316.
21. Richards, J. (1969) Songs in Language Learning, Published By: *Teachers of English to Speakers of Other Languages*, Inc. (TESOL), Vol. 3, No. 2, 161–174.
22. Смољска, А. (2002) Улога текстова у изучавању српског језика као страног, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 30(1), 231–236.
23. Суботић, Љ. & Дражић, Ј. (2011) Информатичко-програмска решења за конципирање онлајн курса српског језика. У: Крајишник, В. (ур.) *Српски као страни језик у теорији и пракси II*, Београд, Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, pp. 297–304.
24. Fransischa, A. & Syafei, A. (2016) Using Song to Teach English to Young Learner. *Journal of English Language Teaching*, 1–8.
25. Hidayat, A. (2013) The use of songs in teaching students' listening ability, *Journal of English and Education*, 1(1), 21–29.
26. Chen, Yi-C. & Chen Pi-C. (2009) The Effect of English Popular Songs on Learning Motivation and Learning Performance, *An Interdisciplinary Journal*, 56, 13–28.
27. Şevik, M. & Akif Ersoy, M. (2011) Teacher views about using songs in teaching English to young learners, *Academic Journals, Educational Research and Review*, Vol. 6(21), 1027–1035.
28. Wisnu Wijaya, T. (2018) The Effectiveness of Songs for Teaching Speaking, *Journal of Foreign Language Teaching & Learning*, Vol 3, No 2, 74–85.

Nataša A. Spasić
University of Kragujevac
Faculty of Philology and Arts
Centre for Science and Research

Aleksandar M. Novaković
University of Niš
Department of Serbian Studies

THE PLACE AND FUNCTION OF SONGS IN THE TEACHING OF SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE: THE LECTURER'S POINT OF VIEW

Summary

The paper analyzes the function of the song as a didactic material in the teaching of Serbian as a foreign language. The aim is to create a clearer picture of its place in teaching practice, as well as the criteria applied during

its selection. We used the descriptive method and the method of theoretical analysis with the technique of content analysis and surveying. The research material was divided into two parts and consisted of: 1. textbooks used in the centers for studying Serbian as a foreign language at the Faculty of Philology and Arts in Kragujevac and at the Faculty of Philosophy in Niš, and 2. answers from the Serbian as a foreign language lecturer gathered in the Facebook group *Serbian language for foreigners: group for lecturers*. The research showed that songs as didactic material are used in textbooks for learning Serbian as a foreign language at higher levels, while in their own teaching practice, the majority of surveyed teachers recognize them as functional teaching aids used for: increasing the lexical fund, developing listening skills, familiarizing with the culture and tradition of the Serbian people, the adoption of new grammatical content, the neutralization of fear/jitters and the increase of motivation for learning the Serbian language, the adoption of prosodic elements of speech, the development of writing skills, filling the time in the absence of teaching materials, determining the previously studied material and the realization of interactive homework. Although they are guided by a larger number of criteria when selecting and choosing a song, the results of the research showed that lecturers give priority to the criterion of content suitability of the song compared to the criterion of the song belonging to the appropriate genre.

► **Keywords:** Serbian as a foreign language, teaching practice, songs in class, textbooks, song selection criteria

References

1. Anđelković, S. (2016) Jugoslovenski i srpski film – bogatstvo u nastavi srpskog kao stranog jezika. U: Krajišnik, V. (ur.) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi III*, Beograd: Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, pp. 387–397.
2. Bugarski, R. (1984) Pregršt pitanja o srpskohrvatskom kao stranom jeziku. U: Vučković, P. (ur.) *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Beograd, Institut za strane jezike, pp. 17–22.
3. Veljković Stanković, D. (2016) Korišćenje humorističkih tekstova u nastavi srpskog jezika kao stranog. U: Krajišnik, V. (ur.) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi III*, Beograd, Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, pp. 333–346.
4. Gačić, Z. (1986) Kako poboljšati motivaciju naših polaznika. U: Vučković, P. (ur.) *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Beograd: Institut za strane jezike, pp. 141–145.
5. Dešić, M. (2003) Ozvučeni udžbenik srpskog jezika kao stranog, U J. Vučo (priř.) *Udžbenik u nastavi stranih jezika*. Nikšić, Univerzitet Crne Gore, 199–205.

6. Dimitrijević, N. (1984) Uslovi modernizacije srpskohrvatskog jezika kao stranog. U: Vučković, P. (ur.) *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Beograd, Institut za strane jezike, pp. 34–40.
7. Dragičević, R. (2011) Lingvokulturološki pristup u nastavi srpskog jezika kao stranog. U: Krajišnik, V. (ur.) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi II*, Beograd, Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, pp. 81–93.
8. Durbaba, O. (2004) Novinski tekstovi u nastavi srpskog jezika kao stranog, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 32/1, 271–278.
9. Evropski jezički portfolio (2003) Zajednički evropski okvir za žive jezike. Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, Podgorica, (na engleskom: <https://rm.coe.int/1680459f97> [Pristupljeno 1. 3. 2024.]
10. Ivanova, I. (2011) Lingvokulturološki komentar književnog dela u nastavi srpskog jezika i književnosti. U: Krajišnik, V. (ur.) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi II*, Beograd, Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, pp. 113–122.
11. Jelić Kubirdou, M. (2007) Primena muzike i DVD-ja u programiranoj nastavi srpskog kao stranog jezika. U: Dešić, M. (ur.) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi*, Beograd, Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, pp. 201–206.
12. Kastratović, D. (2011) Komunikativni pristup nastavi srpskog kao stranog jezika sa mlađim uzrastima i didaktička sredstva u nastavi. U: Krajišnik, V. (ur.) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi II*, Beograd, Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, pp. 169–177.
13. Marojević, R. (1986) Teorijsko-metodološka pitanja nastave srpskohrvatskog jezika kao stranog. U: Vučković, P. (ur.) *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Beograd, Institut za strane jezike, pp. 34–37.
14. Matrusova, A. (2016) Pesme u nastavi srpskog kao stranog jezika. U: Krajišnik, V. (ur.) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi III*, Beograd, Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, pp. 379–385.
15. Mrkalj, Z. (2016) Korišćenje različitih tipova tekstova u nastavi srpskog jezika kao stranog. U: Krajišnik, V. (ur.) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi III*, Beograd, Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, pp. 357–377.
16. Muhamad, Nurhidayah, N., & Hanim, R. (2020) Investigating challenges for learning English through songs, *European Journal of English Language Teaching*, Vol 6, No 1, 1–15.
17. Nestorović, Z. (2016) Književni tekstovi u nastavi srpskog kao stranog (primeri obrade). U: Krajišnik, V. (ur.) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi III*, Beograd, Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, pp. 347–355.
18. Polovina, V. (2020) Krilatice u kontekstu – primena u nastavi srpskog jezika. U: Krajišnik, V. (ur.) *Srpski jezik kao strani u teoriji i praksi IV*, Beograd, Filološki fakultet, pp. 531–540.

19. Poštić, T. (2016) Formalno pismo u nastavi srpskog kao stranog jezika. U: Krajišnik, V. (ur.) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi III*. Beograd, Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, pp. 213–222.
20. Redli, J. (2011) Upotreba autentičnih pesama u nastavi srpskog jezika kao stranog. U: D. Točanac, S. Gudurić (ur.) *Primenjena lingvistika danas – između teorije i prakse*, Novi Sad – Beograd, Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije, Filozofski fakultet u Novom Sadu, Filozofski fakultet u Beogradu, pp. 305–316.
21. Richards, J. (1969) Songs in Language Learning, Published By: *Teachers of English to Speakers of Other Languages*, Inc. (TESOL), Vol. 3, No. 2), 161–174.
22. Smoljska, A. (2002) Uloga tekstova u izučavanju srpskog jezika kao stranog, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 30(1), 231–236.
23. Subotić, Lj. & Dražić, J. (2011) Informatičko-programaska rešenja za koncipiranje onlajn kursa srpskog jezika. U: Krajišnik, V. (ur.) *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi II*, Beograd, Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, pp. 297–304.
24. Fransischa, A. & Syafei, A. (2016) Using Song to Teach English to Young Learner. *Journal of English Language Teaching*, 1–8.
25. Hidayat, A. (2013) The use of songs in teaching students' listening ability, *Journal of English and Education*, 1(1), 21–29.
26. Chen, Yi-C. & Chen Pi-C. (2009) The Effect of English Popular Songs on Learning Motivation and Learning Performance, *An Interdisciplinary Journal*, 56, 13–28.
27. Ševik, M. & Akif Ersoy, M. (2011) Teacher views about using songs in teaching English to young learners, *Academic Journals, Educational Research and Review*, Vol. 6(21), 1027–1035.
28. Wisnu Wijaya, T. (2018) The Effectiveness of Songs for Teaching Speaking, *Journal of Foreign Language Teaching & Learning*, Vol 3, No 2, 74–85.

Преузето: 15. 3. 2024.
Корекције: 8. 12. 2024.
Прихваћено: 9. 12. 2024.